

achtergrond

Stoere borrelpraat, jeugdige overmoed, leugens en verraad. Dat zijn de ingrediënten voor het drama dat de Nederlandse krijgsgeschiedenis ingaat als 'Colombo Tragedie'. **Drie oorlogsvliegers van het Koninklijk Nederlands Indisch Leger (KNIL) worden in 1942 ten onrechte veroordeeld wegens sabotage, hulp aan de Japanners en desertie.** Ze worden nooit gerehabiliteerd. Ook huidig Defensie minister Jeanine Hennis-Plasschaert weigert.

Levenslang

DOOR BORRELPRAAK

door **Wiel Beijer**

Oorlogsvlieger Will Burck is diep ongelukkig en half overspannen. Op een militair vliegveld in Australië veroordeeld tot voor al niets doen, terwijl zijn vrouw en kinderen in het door de Jappen bezette Indië zijn achtgebeleven. Hij wil iets doen, het liefst met zijn kameraden terug naar Indië vliegen en zijn geliefden bevrijden uit het Jappenkamp. Burck sluit zich vaak op in zijn kamer en zit daar te piekeren. Maar hij deelt zijn verdriet ook met de sergeant-vliegers Harry Kelder en Eric de Lyon. De Lyon, Kelder en Burck zijn drie van de tientallen militaire vliegers die zich in 1941, kort na de Duitse bezetting van Nederland, in Nederlands-Indië als vrijwilligers melden voor de Britse RAF om deel te nemen aan de luchtslag tegen de nazi's. Kort na hun vertrek breekt ook in Azië de oorlog uit. Ze moeten terug naar Indië, maar zijn niet op tijd om nog tegen de Japanse agressor te strijden. Zo belanden zij in Canberra, Australië, bij het 18de squadron onder leiding van majoor B.J. Fiedeldij. Daar staan voor de KNIL-luchtmacht welgeteld drie bruikbare Mitchell Macdonald B-25-bommenwerpers, waarvoor dertig piloten beschikbaar zijn.

Verveling slaat derhalve snel toe. Het moreel zakt. Piloten vliegen nauwelijks, pokersen en drinken des te meer. De Nederlanders smijten met geld en naar prostituties gaan is aan de orde van de dag. Discipline is ver zoek. Vooral in de top van de Nederlandse militaire leiding. In die top bevorderen militairen zichzelf naar nog hogere rangen. „In Australië werd de oorlog gevierd”, zou De Lyon later vanuit de gevangenis in een verslag schrijven. Sommige vliegers hebben echter vooral verdriet om

hun vrouwen en kinderen die op Java vastzitten. En zo kan het gebeuren dat piloten zoals Will Burck onder invloed van drank gaan fantaseren over het kapen van een vliegtuig om vrouw en kinderen te gaan bevrijden. Borreltafelpraat waaraan ook de monteur Adriaan Scholte deelneemt.

„Hij zou de motoren van het Indië-vliegtuig warmdraaien en tanken. Burck en Kelder zouden de kist vliegen en mij langs de startbaan oppikken. Er werd geopperd dat men jachtvliegtuigen op ons af zou kunnen sturen. Ik zei toen: 'Die maak ik wel onklaar' en voegde daar aan toe: 'We moesten maar beginnen een bom op het hoofdkwartier in Melbourne te gooien.' Dit was natuurlijk baarlijke nonsens. Wij zaten in Canberra. Melbourne lag 3000 kilometer verder. Ik vertel dit facet om aan te tonen dat de verhalen over de terugkeer naar Indië niet zo waanzinnig waren als de stukken die er openlijk over werden geschreven in het krantje dat bij ons squadron werd uitgegeven”, vertelt Eric de Lyon in 1959 in een inter-

view. Bovendien: een B-25-bommenwerper kan de afstand Canberra-Java helemaal niet vliegen zonder ingebouwde extra brandstoftanks.

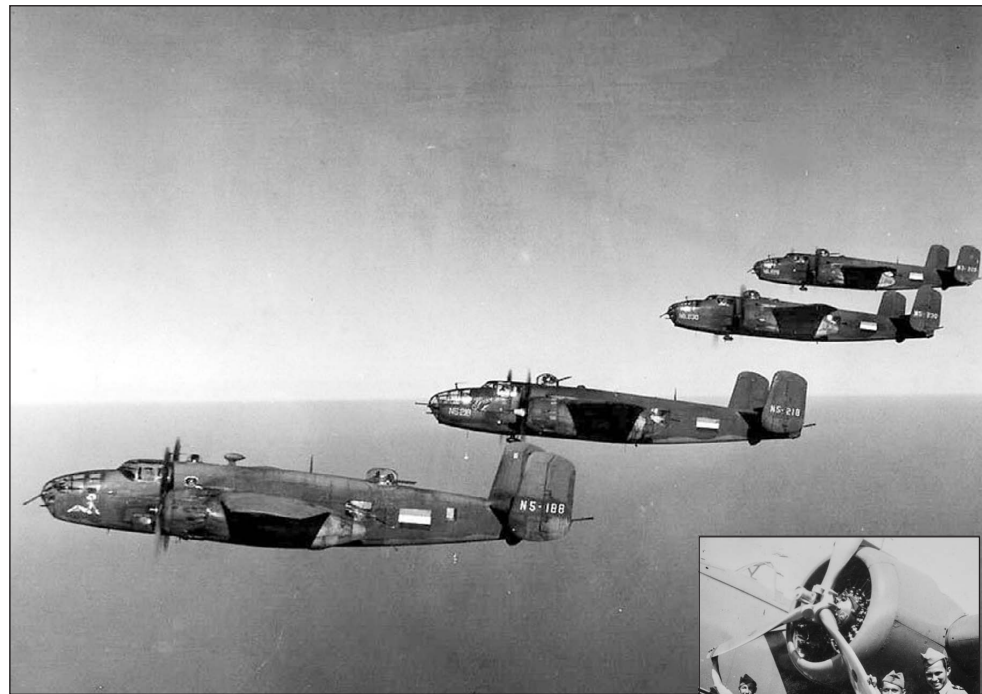
Later blijkt dat de monteur Adriaan Scholte lid is van de beveiligingsgroep, een soort inlichtingendienst. Hij is als agent-provocateur ingeschakeld om de borrelpraatjes in het Tourist Hotel in Canberra te te leiden en te stimuleren dat de krijgsraad er een complot in kan zien gericht op desertie, landverraad en samenzwering. Boze genius achter dit complot is de latere legercommandant generaal Simon Spoor, dan nog majoor Spoor. Die is de opdrachtgever van Scholte, zo blijkt uit de biografie *Generaal Spoor - triomf en tragiek van een legercommandant* die Jaap de Moor in 2011 schrijft.

Adriaan Scholte geeft dit in 1953 toe in een door Eric de Lyon opgenomen gesprek, waarvan de band later bij hen brand verloten te worden. Spoor vreesde dat de hele zaak als een nachtkraak zou uitgaan en dat zou hem een afgang betekenen. 'Je moet ze laten praten. Het kan me niet schelen of ze wartaal uitslaan, want dat maakt toch niets uit.'"

De samenzwering slaagt. De drie vliegers worden door de zeekegkingsraad in Colombo op Ceylon veroordeeld. Een eerlijk proces wordt het niet. De drie krijgen geen verdiger toegewezen, er zijn geen getuigen, het bewijsmateriaal is flinterdun, de straffen zijn loodzwaar. Burck krijgt de doodstraf opgelegd. Dat wordt later omgezet in levenslang. Kelder en De Lyon worden veroordeeld tot twintig jaar gevangenisstraf. Voor stoere borrelpraat belanden ze in het gevang. Eerst in een militaire gevangenis in Brits-Indië, na de capitulatie van Japan worden zij gekoopt per schip naar Nederland gebracht en in Leeuwarden opgesloten. Een vierde verdachte, sergeant-telegrafist H. Burgers wordt veroordeeld voor 'het niet rap-

Foto boven: Will Burck. Foto beneden: Eric de Lyon.

Inzet: Eric de Lyon links aan de propeller.

foto's Familiearchief De Lyon

de opname echter nog gehoord tijdens een bezoek aan de weduwe van De Lyon. Scholte bekend in dat gesprek: „Ik moest er alles voor over hebben om jullie bij elkaar te brengen. Het mocht beslist niet op een mislukking uitlopen, want op de een of andere manier, zo kreeg ik in de gaten, had Spoor grote belangen bij die vergadering. Dat plan over een vlucht naar Java diende gaansmeest gaande gehouden te worden. Spoor vreesde dat de hele zaak als een nachtkraak zou uitgaan en dat zou hem een afgang betekenen. 'Je moet ze laten praten. Het kan me niet schelen of ze wartaal uitslaan, want dat maakt toch niets uit.'"

De samenzwering slaagt. De drie vliegers worden door de zeekegkingsraad in Colombo op Ceylon veroordeeld. Een eerlijk proces wordt het niet. De drie krijgen geen verdiger toegewezen, er zijn geen getuigen, het bewijsmateriaal is flinterdun, de straffen zijn loodzwaar. Burck krijgt de doodstraf opgelegd. Dat wordt later omgezet in levenslang. Kelder en De Lyon worden veroordeeld tot twintig jaar gevangenisstraf. Voor stoere borrelpraat belanden ze in het gevang. Eerst in een militaire gevangenis in Brits-Indië, na de capitulatie van Japan worden zij gekoopt per schip naar Nederland gebracht en in Leeuwarden opgesloten. Een vierde verdachte, sergeant-telegrafist H. Burgers wordt veroordeeld voor 'het niet rap-

porteren van een plan dat de belangen van het leger en de staat kan schaden'. Zijn straf is even lang als het voorarrest. En dat allemaal alleen omdat Spoor een afschrikwekkend voorbeeld wil stellen om het verziekte moreel van het 18de te herstellen.

Op 30 april 1950 worden de drie mannen vrijgelaten. Strafvermindering, geen rehabilitatie, niet eens gratie. Ze blijven schuldig. Dus ook geen pensioenrechten. Niets. Ook al wordt later door getuigen bevestigd dat de hele zaak een grote farce was. Voormalige kapitein H. Tander uit Venlo - een van de indieners van een gratieverzoek - zegt eind jaren veertig: „Dit Van der Lubbe-proces moet uitgezocht worden met als resultaat: volledige kwijtschelding en rehabilitatie.” Ook de toenmalige commandant Fiedeldij van het 18de squadron verklaart de drie piloten niet beschouwd te hebben als landverraders of deserters. Het baat niet. De straf kan niet worden herzien, omdat Spoor het archief met de dossiers van de vliegers heeft vernietigd.

De drie vliegers leven niet meer. Wil Burck overleed op 15 maart 1981 op 69-jarige leeftijd in München, Harry Kelder stierf op 31 mei 1997 op 78-jarige leeftijd in Hazerswoude en Eric de Lyon op 15 juni 1975 op 60-jarige leeftijd in Hulst. Zoon Marc van Eric de Lyon woont in Maastricht en strijdt al enkele jaren voor eerherstel voor zijn

vader, Burck en Kelder. Vijf jaar geleden kreeg hij steun van het Comité Last Post 1940-1945 en met name Walter Roukens uit Voerendaal en Ed Melis uit Nijmegen. „Wij waren in april 2006 klaar met ons werk en sloten dit af op het fregat Zr. Ms. Tromp, toen een oud-militair ons vertelde over een oneerlijk proces tegen drie vliegers. Zij hebben onderzoek gedaan en zijn uitgekomen bij Marc de Lyon. Wij van Last Post vinden dat deze zaak na al die jaren eindelijk opgelost moet worden”, vertelt Walter Roukens. Gevraagd waarom hij na al die jaren en na al die eerdere vergeefse pogingen nog steeds rehabilitatie wil voor de drie vliegers, zegt Marc de Lyon: „Ik heb vroeger thuis aan den lijve ondervonden hoe diep het bij mijn vader zat en hoe graag hij eerherstel wilde. Dat blijft

“Ik heb vroeger thuis aan den lijve ondervonden hoe diep het bij mijn vader zat.”

Marc de Lyon

hagen. Ik wil het voor hem afmaken. Mijn vader diende in 1951 zijn eerste rehabilitatieverzoek in. Last Post deed dat in 2011 bij toenmalig defensie minister Hans Hillen. Die wees het verzoek af. Ik heb een rehabilitatieverzoek ingediend bij de huidige Defensie minister Jeanine Hennis-Plasschaert. Ook zij weigert mijn vader te rehabiliteren. Zij verwijst naar Hillen en zegt dat er geen nieuwe feiten zijn.” Hennis-Plasschaert schrijft dat gratie - die de drie vliegers nooit kregen - het hoogst haalbare was. De minister zegt dat zij niet bevoegd is te oordelen over een rechterlijke toetsing van toen en dat het dus niet mogelijk is dat vonnis te herzien. 'Zoals door mijn voorganger al is aangegeven, is het veroordelend vonnis van destijds in stand gebleven. Hierdoor ligt rehabilitatie in de zin van herstel als ware het vonnis niet gewezen helaas niet binnen de juridische mogelijkheden', schreef de minister najaar 2013.

Daar wil de zoon van Eric de Lyon zich niet bij neerleggen. Hij wil gerechtigheid. Samen met de mannen van de Last Post heeft hij onlangs de vaste Kamercommissie voor Defensie gevraagd om 'de minister tot actie te bewegen in deze splendeende zaak'. Tweede Kamerlid Wassila Hachchi (D66) heeft daarop onlangs Kamervragen gesteld aan minister Hennis. Hachchi wil op zijn minst nieuw historisch onderzoek en afhankelijk daarvan beoordelen of rehabilitatie

gewenst is. Zij vindt zelf dat 'het stellen van een voorbeeld om het moreel te verhogen niet de grondslag mag vormen voor een jarenlange of zelfs levenslange veroordeling'. Zoals de drie vliegers volgens veel bronnen is overkomen. Velen bestempelen het proces voor de zeekegkingsraad in Colombo als een farce en een ernstige gerechtelijke dwaling. En de dossiers van toen die een ander licht op de zaak kunnen werpen, heeft generaal Spoor na de oorlog vernietigd. Daarmee vernietigde hij de levens van de drie jonge vliegers. Zij werden een leven lang gestraft, terwijl Nederlanders die dienden bij de Duitse Waffens werden veroordeeld werden tot een gevangenisstraf van tien jaar. Die straf werd hen later kwijtschelden als zij dienst namen in het Nederlands Korea Bataljon. „Maar wij geven niet op”, zegt Marc de Lyon. Walter Roukens knikt instemmend en zegt: „We moeten tegen alle mogelijke deuren blijven aantrappen en zien binnen te komen.”

Tweede van links Eric de Lyon, rechts Harry Kelder.